

Відділ освіти
Сквирської районної державної адміністрації
Районний методичний кабінет

Морально-етичне виховання дітей дошкільного віку

Адаптована програма щодо морально-етичного виховання
дітей дошкільного віку

Програма розроблена
вихователем дошкільного
навчального закладу №1
«Світанок» міста Сквир
Чернегою Наталією Сергіївною

Сквира
2009

Рекомендовано до друку методичною

*радою районного методичного
кабінету відділу освіти
Сквирської районної державної адміністрації
(протокол №4 від 19.01.2009 р.)*

Морально - етичне виховання дітей дошкільного віку.

Адаптована програма щодо морально-етичного виховання дітей дошкільного віку

Автор Чернега Н.С. – Сквиря: Джерело, 2009. – 40 с.

Редакційна група:

Заболотний О.В., Корбут Л.А., Козлова В.Л.

Адаптована програма складена відповідно до Базового компоненту дошкільної освіти України, охоплює всі сфери життєдіяльності дитини. Метою навчально-виховної роботи за програмою є виховання чесних, добрих, культурних особистостей, формування моральної свідомості дошкільників, їх етичний розвиток. Використання пропонованого матеріалу допоможе педагогам правильно формувати дитячі душі, виховувати прояв людської особистості – бути Людиною. Водночас засвоєння матеріалу підготує дітей дошкільного віку до навчання в школі, забезпечить їхню мотиваційну та вольову готовність.

Для вихователів, методистів, керівників дошкільних навчальних закладів та батьків дітей дошкільного віку.

© ДЖЕРЕЛО 2009

Пояснювальна записка

Майбутнє України безпосередньо залежить від збереження й відтворення традиційних моральних цінностей, ідеалів добра та любові. Необхідність у цьому продиктована наявністю потужного інформаційного поля, поширення через засоби масової інформації образів насильства, страху, аморальності.

Морально - етичне виховання – основа соціалізації дошкільника, тобто вміння налагоджувати спілкування, входити у товариство однолітків, домовлятися з ними, висловлювати свої побажання, рахуватися з інтересами інших. Ці найпростіші суспільні якості - перша сходинка на шляху розвитку загальнолюдських моральних якостей.

Проблема морально – етичного виховання завжди була актуальною. Як поводитися вдома, в сім'ї, на вулиці, з однолітками? І це не марні, а життєві й актуальні питання. Але для відповідей на ці питання у навчальних програмах не виділено часу. Тому педагоги самі повинні знайти час і визначити зміст занять з морально – етичного виховання. З огляду на це актуальним і своєчасним є запровадження програми морально – етичного виховання дітей дошкільного віку.

Дитячий садок покликаний брати активну участь у процесі духовного відродження нації, забезпечити наповнення усіх ланок освітньо – виховного процесу змістом, який допомагав би педагогам виховувати чесні й сильні характери, формувати сумління й громадянські чесноти – працьовитість, скромність, турботи один про одного, пошану до старших – і спонукав би зростати корисними своєму народові.

Мета програми – оптимізація морально-етичного виховання в умовах дошкільного закладу, забезпечення взаємозв'язку моральних знань та уявлень, що діти отримують на заняттях, з їх повсякденною життєдіяльністю.

Проблеми виховання гуманності, любові до людей і всього навколишнього завжди були провідними в освітньо-виховній роботі з дошкільниками. Життя людини на Землі має починатися з бережного ставлення до матінки-природи, з

любові до всього живого, а насамперед до людей. Ми повинні не стільки дбати за матеріальний достаток і гроші, скільки за світлу душу, чисту совість, добре серце, щире слово, обмежуватися тим, що маємо, чого заслужили.

Відомо, що засвоєння норм моральної поведінки починається ще в ранньому дитинстві – біля рідного порогу, спостерігаючи за батьком і матір'ю, дитина переймає всі їхні звички, помисли, порухи і вчинки. Як правило, діти дошкільного віку сприймають батьків, вихователів як втілення всього найкращого, на кого вони хочуть бути обов'язково схожими, що полегшує формування в них моральної поведінки. На думку дослідників діти дошкільного віку ще не мають стійких моральних переконань, проте саме на цьому рівні і відбувається їхнє становлення. «Добра людина не падає з неба, її потрібно виховувати», – наголошував В.О.Сухомлинський.

Програма морально – етичного виховання дошкільників спрямована на виконання навчальних, виховних, розвивальних завдання:

1. Навчальні завдання:

- ознайомлювати з основними духовно – моральними цінностями на основі зразків української культури, поняттями чеснот, добра і зла;
- ознайомлювати з правилами етики спілкування та стосунків між людьми;
- сприяти формуванню у дошкільників психологічної готовності до навчання в школі, до подолання адаптаційних труднощів, засвоєння навичок організації здорової моральної атмосфери в дитячому колективі, сім'ї, серед близького оточення;
- вчити дітей аналізувати свої дії, вчинки, мотиви та співвідносити їх із загальнолюдськими цінностями;
- сприяти розумінню того, яке велике значення має дотримання моральних правил;
- проводити навчально – виховні бесіди для підвищення дитячої готовності до вирішення різних життєвих ситуацій, в які може потрапити дитина;
- учити розрізняти позитивні й негативні вчинки, давати їм оцінку.

2. Виховні завдання:

- допомагати дітям пізнавати та сприймати морально – етичні цінності й застосовувати їх у своїй поведінці;
- виховувати у дітях моральні риси – любов до людей, Батьківщини, пошану до батьків і старших, працьовитість, здатність долати труднощі, схильність безкорисливо чинити добро;
- виховувати духовно – моральні почуття;
- виховувати у дітей стійку потребу в постійному регулюванні своєї поведінки за свідомо засвоєними морально – етичними нормами;
- запобігати виникненню негативних емоцій: заздрощів, ревнощів, зловтіхи;

3. Розвивальні завдання:

- розвивати емоційно – вольову та когнітивну сфери дітей задля найкращого відображення їхніх думок;
- підтримувати дітей в самовдосконаленні через розвиток їх духовно – моральних цінностей;
- заохочувати дітей до роботи над собою (через ігрову діяльність, художню творчість);
- розвивати емпатію та бажання бути потрібним людям, вміння радіти з успіхів інших, співчувати невдачам;
- розвивати моральну свідомість, уміння осмислювати моральні цінності українського народу.

Структура та зміст програми

Програма складена відповідно до змісту державного стандарту випускника дошкільного закладу Базового компонента дошкільної освіти. Це створює умови для забезпечення послідовності викладу матеріалу, його систематичності, ускладнення відповідно до зростання вікових особливостей дітей.

Програма розрахована на роботу з дітьми молодшого, середнього, старшого дошкільного віку.

У кожній віковій групі кількість навчальних годин протягом року – 36. Тривалість занять не перевищує встановлені вікові норми: четвертий рік життя – до 20 хвилин; п'ятий рік життя – до 25 хвилин; шостий рік життя – до 30 хвилин.

Заняття проводяться 4 рази на місяць (щотижня) у другій половині дня у час, відведений для ігор та самостійної діяльності дітей.

У кожній віковій групі робота будується з урахуванням попереднього досвіду та знань дітей і спрямовується на набуття нових знань та вмінь. Заняття мають освітньо – виховний характер. Їхній зміст підкріплюється прикладами з життя та художньої літератури, наочним матеріалом, ситуаціями морально – етичного спрямування, іграми.

Навчально – виховний матеріал структурований за такими темами: моя сім'я, рідні і близькі; рідна земля, природа; дружба; праця; поведінка у громадських місцях; ввічливі слова та правила спілкування; позитивні і негативні риси людини; культура поведінки; чесноти вихованої людини.

Обов'язковий компонент кожного заняття – виведення дітьми певного морального правила, яким вони мають користуватися у подальшому житті.

У доборі форм і методів організації роботи педагога мають змогу проявити власну ініціативу, творчість, самостійний пошук.

При визначенні змісту занять враховуються принципи: доступності, послідовності, систематичності, толерантності, інтегрованого підходу,

активізації власного досвіду дітей, цілеспрямованого використання народознавчого матеріалу та художніх творів, підведення дітей до самостійних висновків та узагальнень.

Методичні рекомендації

Морально – етичне виховання дошкільників необхідно здійснювати при виконанні всіх розділів програми з наймолодшого віку. Воно включає виховання в дітей любові до рідних, близьких, Батьківщини, почуття дружби, товарищескості, колективізму, поваги до старших, турботи про молодших, навичок культурної поведінки, відповідального ставлення до виконання доручень і обов'язків, готовності працювати для загального блага. Дітей потрібно вчити бути правдивими, чесними, формувати навички утримуватись від небажаних вчинків.

Найбільш ефективним у морально – етичному вихованні дошкільників є поєднання моральної суті вчинків і подій з організацією досвіду поведінки дітей.

Програмні завдання вихователь повинен здійснювати в різних видах діяльності: під час занять, ігор, посильної праці, у повсякденному житті.

Для розв'язання поставлених завдань використовуються методи та прийоми: дидактичні, сюжетно – рольові ігри та вправи; читання творів художньої літератури та бесіди за їхнім змістом; ігри-драматизації за змістом художніх творів; розглядання ілюстративного матеріалу; розв'язання морально – етичних проблемних ситуацій; екскурсії; колективне обговорення дій та вчинків персонажів; складання дітьми розповідей; входження в роль позитивного героя художнього твору; написання листа персонажу художнього твору; розв'язання суперечностей.

Морально – етичне виховання дошкільників передбачає:

- привнесення педагогом особистісного досвіду та емоційного переживання у повсякденне спілкування з дітьми;
- культивування теплих, емоційно забарвлених взаємовідносин з дітьми, щира симпатія до них і тонке сприйняття їхніх потреб;
- керування своєю поведінкою, стриманість, терпіння. Вміння за допомогою гумору, добродушного жарту розрядити обстановку, яка може перетворитися на конфлікт;
- здатність до емпатії, готовність відгукнутись на потреби інших;
- прагнення до толерантності;

Для практичного застосування моральних уявлень, які формуються на заняттях, створюються умови протягом всього часу перебування дітей в дитячому колективі.

Вирішити завдання морально-етичного виховання неможливо без співпраці з батьками. Тому надзвичайно вагомими та актуальними є питання педагогічної просвіти батьків щодо морально-етичного виховання дітей. Необхідно встановлювати довірливі взаємини з батьками вихованців, ознайомлювати їх зі змістом морального виховання дітей цього віку, з методами та прийомами виховного впливу, акцентувати увагу на важливості гуманного і в той же час вимогливого ставлення до дитини. Вихователі мають запрошувати батьків на заняття, проводити індивідуальні консультації та бесіди, організовувати обмін досвідом сімейного виховання, забезпечувати активність батьків на батьківських зборах.

Важливо спрямувати зусилля на те, щоб набуті знання, вміння, навички стали для дітей нормою і правилом у повсякденному житті як у дитячому садку так і за його межами. Дорослим обов'язково слід пам'ятати, що формування в дітей моральних цінностей – складний і тривалий процес. Потрібна копітка наполеглива праця, щоб виробити у дитини моральні підвалини, які не дадуть їй чинити поза принципами моралі.

Педагог сам має бути для вихованців живим прикладом та носієм високих моральних якостей.

**Орієнтовна тематика занять з морально – етичного виховання
для молодшої групи**

ВЕРЕСЕНЬ

1. Був собі я.
2. Знайомство.
3. Наші діти, як ті квіти.
4. У нас – новенька.

ЖОВТЕНЬ

1. Чистота – важлива справа.
2. Чому потрібно мити руки?
3. Мийдодир в гостях у малят.
4. Допоможемо Федорі.

ЛИСТОПАД

1. Ввічливий та чемний – усім приємний.
2. Чарівні слова.
3. Доброго ранку, доброго дня, доброго вечора!
4. Навіщо кажуть спасибі?

ГРУДЕНЬ

1. Мої друзі.
2. Хіба так граються?
3. Поділися з іншим.
4. Дід Мороз захворів – допомоги попросив.

СІЧЕНЬ

1. Колядує вся родина.
2. Добре слово і в мороз зігріє.
3. Не забувай про товариша.

4. Кожній речі своє місце.

ЛЮТИЙ

1. Ми всі будемо працювати.
2. За столом.
3. Смачного вам!
4. Мої рідні люди.

БЕРЕЗЕНЬ

1. Вирощу квіти для матусі.
2. Я виросту таким, як тато.
3. Татові справи, мамині справи.
4. Ідемо в гості до малят.

КВІТЕНЬ

1. Накриваємо стіл для гостей.
2. Що кому подарувати?
3. Свято в нашому домі.
4. Як поводити себе в дитячому садку?

ТРАВЕНЬ

1. Слухняність і неслухняність.
2. Не кривди тварин і рослин.
3. Так можна, а так ні.
4. Добре сердечко і зле серце.

Художні твори для читання дітям молодшої групи:

Л.Первомайський «Знайомство»;

М.Познанська «Здрастуй, хлопчику маленький!»;

І.Кульська «Умивалочка»;

І.Кульська «Ведмежата»;
Л.Пшенична «Школа ввічливості»;
В.Сухомлинський «Зайшло сонечко»;
Р.Котик-Маховська «У світі іграшок»;
І.Кульська «Краща всіх»;
С.Солонар «На коляду»;
Д.Павличко «Калачі»;
О.Буцень «Помічниці»;
І.Кульська «Дві сестрички»;
М.Підгірянка «Моя мам»;
В.Романюк «Молитва за маму»;
І.Кульська «Завтра я раненько встану»;
І.Кульська «Подарунок»;
М.Познанська «Здрастуй, сонечко!»;
Л.Старицька-Черняхівська «Молитва».

**Тематика бесід для батьків з морально – етичного виховання у дітей
молодшого дошкільного віку:**

Ремінець чи медяник?
Батьківські погрози.
Малюк гнівається.
Дитячі примхи та як з ними боротися.
Як подолати впертість?
Про батьківський такт.
Учить дитину любити маму.
Покарання: за і проти.
Які мама й татко – таке й дитятко.

Очікувані результати:

Діти повинні знати: правила поведінки за столом, в грі, під час праці, в дитячому садку; слова вітання, прощання, звертання, подяки; про своїх рідних, близьких, їх імена та по батькові; друзів, товаришів; що таке добро і зло; радість, горе.

Діти повинні вміти: спокійно сидіти за столом, не заважати іншим, що сидять поруч; почекати, уважно вислуховувати дорослих, відповідати на їх запитання; виконувати прохання; виявляти дружнє ставлення до дітей, спільно діяти, разом гратися; ділитися з товаришами іграшками та іншими предметами; бути ввічливими; називати вихователів на ім'я та по батькові; вітатися і прощатися з дорослими та з дітьми; подавати стільчик дорослим та пропонувати їм сісти; дбайливо поводитись з речами, берегти іграшки, обладнання, рослини, тварини.

Орієнтовна тематика занять з морально - етичного виховання для середньої групи

ВЕРЕСЕНЬ

1. Тепло сімейного вогнища
2. Батьківська любов.
3. Шануй батька й неньку.
4. Бережи свої та громадські речі.

ЖОВТЕНЬ

1. У світі бракує на всіх доброти, бо є безпритульні собаки й коти.
2. Не ображайте малят.
3. Дружба і товаришування.
4. Коли у друзів лад – усякий тому рад.

ЛИСТОПАД

1. Щедрий чи жадібний?

2. Чесність і брехня.
3. Сміливість і хоробрість.
4. Будь ввічливим і чемним.

ГРУДЕНЬ

1. Хто не працює, той не їсть.
2. Як я можу допомогти іншим?
3. Ой, хто – хто Миколая любить.
4. У королівстві Добрих справ.

СІЧЕНЬ

1. Коли добро перемагає зло.
2. Добре слово – солодше за мед.
3. Де є добрі люди, там біди не буде.
4. У лиху годину, пізнаєш вірну людину.

ЛЮТИЙ

1. Як поводитись на вулиці?
2. Похід до магазину.
3. Ввічлива поїздка.
4. Мені зателефонували.

БЕРЕЗЕНЬ

1. Слова щирого вітання.
2. Не дарунок дорогий, а увага.
3. Щоб вашим гостям було весело.
4. Наодинці з природою.

КВІТЕНЬ

1. Пташка маленька, а й та серце має.

2. Не так вже боляче буває, коли вам хтось та співчуває.
3. Вчимося слухати і чути інших.
4. Ваші гарні вчинки.

ТРАВЕНЬ

1. Добре діло роби сміло.
2. Світлофор відповідальності.
3. Золоте правило поведінки.
4. Секрети вихованої людини.

Художні твори для читання дітям середньої групи:

- У.Кравченко «Рідне гніздо»;
- В.Сухомлинський «Материнське щастя»;
- Б.Лепкий «Як мені вас не любити»;
- І.Кульська «Дружу з усіма»;
- А.Бортняк «Зламана гілка»;
- І.Кульська «Старший брат»;
- Латиська народна казка «Добрі брати»;
- В.Сухомлинський «Мишків велосипед»;
- В.Сухомлинський «Як здивувався Мурко»;
- І.Кульська «Хазяєчка»;
- Д.Цвек «Казочка про ввічливість»;
- М.Підгірянкя «Помічниця»;
- «Свят-вечір» (з журналу «Зернятко»);
- В.Сухомлинський «Як білочка врятувала ящірку»;
- В.Сухомлинський «Добре слово»;
- В.Сухомлинський «Хай я буду ваша, бабусю...»;
- В.Сухомлинський «Красиві слова і красиве діло»;
- Т.Коломієць «Татова порада»;
- Б Грінченко «Зорі»;

В.Сухомлинський «Щоб ти став кращий...»;
М.Пономаренко «Подарунок»;
В.Сухомлинський «Чому дідусь такий добрий сьогодні»;
А.Костецький «Як зробити день веселим?»;
В.Сухомлинський «Врятував сонечко»;
І.Кульська «Ранок»;
В.Сухомлинський «Скажи людині: «Доброго дня!»»;
Б.Гірський «Вечірня молитва».

**Тематика бесід для батьків з морально - етичного виховання у дітей
середнього дошкільного віку:**

Звідки береться неслухняність?

Про типові помилки в родинному вихованні та шляхи їх усунення.

Як відучити дитину казати неправду.

Добре спілкування – ключ до серця кожної дитини.

Такий маленький і такий упертий.

Підтримка, похвала, нагорода – одне й те саме.

У чому мудрість батьківської любові?

Що таке духовний розвиток дитини?

Виховувати – означає захищати від зла.

Очікувані результати:

Діти повинні знати: правила поведінки, правила культури спілкування з однолітками, дорослими; про сім'ю, яка об'єднує найрідніших людей і складається з батьків і дітей; що таке любов, дружба, взаємодопомога, стриманість, сміливість, справедливість, чесність, чуйність, гостинність; про працю людей, де і ким працюють їхні батьки; про добрі і погані вчинки; мовленнєвий етикет в ситуаціях вітання, прощання, знайомства, подяки, вибачення, побажання, зустрічі, прохання.

Діти повинні вміти: культурно поводитися з оточуючими (бути ввічливими з дорослими та з дітьми, називати дорослих на ім'я та по батькові; ввічливо вітатися та прощатися не лише з вихователями своєї групи, а й з іншими працівниками дошкільного закладу, з дітьми); не втручатися в розмову старших, не перебивати товариша, дорослого; під час розмови не опускати голову, не відвертатися, спокійно вислуховувати того, хто говорить, дивитися йому в обличчя; вміти ввічливо просити про що-небудь і дякувати за послугу; подавати стілець дорослим, що прийшли в групу та пропонувати їм сісти; доброзичливо ставитись один до одного, не заважати іграм, заняттям товаришів, не відбирати іграшок, ділитися ними, допомагати один одному; дбайливо ставитись до найменших, прагнути зробити для них щось приємне; бережно поводитись з речами, предметами, що знаходяться в групі та на майданчику, негативно ставитись до тих, хто їх псує; співпереживати успіху товариша, проявляти співчуття хворим, людям похилого віку; культурно поводити себе в громадських місцях (на вулиці, в магазині...); спілкуватись по телефону.; емоційно відгукуватись на моральний зміст казок, фільмів, ілюстрацій, оцінювати моральні якості ігрових та літературних персонажів.

Орієнтовна тематика занять з морально-етичного виховання для старшої групи

ВЕРЕСЕНЬ

1. Рідна земля, мов колиска золота.
2. Шануй свій рід.
3. Шануй сам себе, шануватиму і люди тебе.
4. Праця в нашому житті.

ЖОВТЕНЬ

1. Скажи мені, хто твій друг.
2. Дружба – найдорожчий скарб.
3. Один за всіх, всі за одного.

4. Вітайся з усіма – це твоє здоров'я.

ЛИСТОПАД

1. Скромність прикрашає людину.
2. Чесність і правдивість.
3. Будь чуйним і уважним.
4. Про мужність, мудрість і силу.

ГРУДЕНЬ

1. Що погано, а що добре?
2. Про обов'язок і відповідальність.
3. День святого Миколая – душа весело співає.
4. Добро і зло окремо чи разом жило?

СІЧЕНЬ

1. Різдво в нашому домі.
2. Умій довіряти.
3. Що таке дисциплінованість?
4. Чи потрібні в житті правила?

ЛЮТИЙ

1. Ми в транспорті.
2. Театральні таємниці.
3. Як поводитись у бібліотеці?
4. Розмовляємо по телефону.

БЕРЕЗЕНЬ

1. Весна природи та весна душі.
2. Подарунок найкращій людині.
3. Що означає плекати свою душу?

4. Подорож до країни Кривих дзеркал.

КВІТЕНЬ

1. Прощення й вибачення.
2. Воскресіння – перемога добра над злом.
3. Чи все вимірюють гроші?
4. Що означає поважати людину?

ТРАВЕНЬ

1. Милосердя – душа доброї людини.
2. Надорожче у світі – мама.
3. Знай, у тебе є совість.
4. Який слід має залишити людина на землі.

Художні твори для читання дітям середньої групи:

- Д.Павличко «Де найкраще місце на Землі?»;
- А.М'ястківський «Наш рід»;
- М.Коцюбинський «Десять робітників»;
- Українська народна казка «Дві вивірки»;
- Б.Гірський «Вітання»;
- В.Васильчук «Подружилися»;
- В.Сухомлинський «Святковий обід»;
- В.Сухомлинський «Як Микола став хоробрий»;
- М.Стеценко «Новий велосипед»;
- В.Сухомлинський «Чому здивувався Петрик»;
- Стародавня притча «Вогонь, Вода і Честь»;
- М.Стеценко «Гіркий апельсин»;
- І.Кульська «Наше славне новоріччя»;
- О.Буцень «Неслухняний м'ячик»;
- М.Цехмейструк «Гойдалка»;

В.Сухомлинський «Пихата літера»;
І.Кульська «Поганий телефон»;
І.Кульська «Для чого зацвітає сад»;
М.Пономаренко «Сьома дочка»;
В.Сухомлинський «Сива волосинка»;
С.Солонар «Писанка»;
О.Дорохов «Навіщо знімати шапку»;
В.Сухомлинський «Легенда про золоте зернятко істини»;
І.Кульська «Співаємо про маму»;
В.Сухомлинський «Образливе слово»;
В.Сухомлинський «Який слід повинна залишити людина на Землі?».

**Тематика бесід для батьків з морально - етичного виховання у дітей
старшого дошкільного віку:**

Невідомі причини поганої поведінки.
Батьки і діти: мистецтво спілкування.
Сім'я – лелечине гніздо.
У нашій сім'ї росте «лінько».
Дитина почала вживати «погані слова».
Про «брехунів» та «зłodюжок».
Як розвивати самостійність та відповідальність.
Як уникнути помилок у вихованні.
Без добрих батьків немає доброго виховання.

Очікувані результати:

Діти повинні знати: про сім'ю, яка об'єднується любов'ю, взаємною турботою, обов'язками, спільним переживанням; про честь сім'ї; правила співжиття в сім'ї; працівників дошкільного закладу, інших людей, їх ім'я та по батькові; слова вітання (доброго дня, доброго ранку, вітаю, здрастуйте, будьте

здорові, мир вам), прощання (до побачення, до зустрічі), подяки (дякую, спасибі), прохання (будь ласка), вибачення (пробачте, вибачте, простіть); що таке порядність, акуратність, правдивість, чесність, справедливість, довіра, любов, дружба; щирість, вдячність, відповідальність, милосердя; совісний, безсовісний; що таке агресія, жорстокість, байдужість, аморальні вчинки; етичні еталони поведінки; про доброзичливі взаємини між людьми.

Діти повинні вміти: ввічливо, без нагадування вітатися і прощатися з дорослими і дітьми, дякувати за послугу, за їду; називати на ім'я та по батькові всіх дорослих; уважно вислуховувати того, хто говорить, дивитися йому в обличчя; триматися спокійно, при розмові не жестикулювати; не втручатися в розмову старших, не перебивати їх; звільняти дорогу старшим, маленьким; з повагою ставитися до праці та відпочинку старших, з готовністю виконувати їх прохання та доручення; піклуватися один про одного, про маленьких, про новачків, виявляти співчуття, готовність подати допомогу; дотримуватись правил дружного спілкування; розрізняти хороші й погані вчинки; проявляти добрі почуття до рідних, інших людей, любов до Батьківщини; виявляти почуття та переживання (жаліти, співчувати, симпатизувати); відповідати за доручену справу; виконувати трудові доручення, працювати в природі; переборювати труднощі; надавати взаємодопомогу; дотримуватись правил поведінки; бути дисциплінованими, старанними; розв'язувати суперечки; відповідати за свою провину, не перекладаючи її на інших; виконувати правила поведінки в громадській місцях (поводитись стримано, не вимагати до себе надмірної уваги, розмовляти неголосно, дотримуватись порядку, чистоти, поступатися місцем батькам і дорослим); дотримуватись культури мовного спілкування; виконувати правила поведінки, коли дорослий відсутній; оцінювати наслідки вчинків літературних та ігрових персонажів.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти. – К.: «Дошкільне виховання», 1999.
2. Богуш А.М. Мовленнєвий компонент дошкільної освіти. – Одеса: Ярослав 2004.
3. Богуш А.М., Смовська О.І. Етичні бесіди в 1 – 3 класах. – К.: Радянська школа, 1981. – 140 с.
4. Богуш А.М. Шлях до милосердя і любові // Дошкільне виховання. – 2001. - №2.
5. Калуська Л. Абетка чеснот української дитини / Практико-орієнтований збірник методичних матеріалів – Тернопіль: Мандрівець, 2008. – 133 с.
6. Корніяка О. Мистецтво гречності, або чи вміємо ми себе поводити? – К.: Либідь, 1995. – 95 с.
7. Лаврентьєва Г. Джерело доброти. Навчально-методичний посібник. – К.: «А. С. К.», 1997. – 301 с.
8. Малятко. Програма виховання дітей дошкільного віку / Науковий керівник Плохій З.І. – К., 1999.
9. Мельник Л. Формування духовних цінностей та морально – етичних норм у дітей // Палітра педагога. – 2007, №2. – с.18-21.
10. Програма та методичні рекомендації морального виховання дітей дошкільного віку. – К.: Радянська школа, 1981.
11. Северіна Л.В., Юрловська А.Є. Бесіди про ввічливість. – К.: Українське видавництво, 1998. – 68 с.
12. Сухомлинський В.О. Хрестоматія з етики. – М.: Педагогіка, 1990. – 296 с.
13. Швидка Н. Школа чеснот юного українця // Палітра педагога. – 2008, №4. –с.6-8.

Конспект заняття для дітей молодшого дошкільного віку
«Чому потрібно мити руки»

Мета: вчити дітей, засукавши рукава, самостійно мити руки колоподібними рухами, уміти правильно користуватися рушником, мити руки після забруднення, відвідання туалету, перед їдою. Збагачувати словник дітей словами: охайний, акуратний, чистий, бруд, брудний. Розвивати вміння самостійно доглядати за собою. Виховувати повагу до ровесників, уміння поступатися один одному.

Матеріал: рушник, мило, іграшковий Колобок.

Хід заняття

Діти сидять або стоять. У руках у вихователя брудний рушничок. Показую дітям.

Хто не вміє мити руки з милом

Від середи до середи,

На брудному рушнику

Залишаються сліди.

- Ану, дітки, покажіть свої долоньки, я подивлюся на брудненькі, що нам рушничок забруднили.

- Ні, їх тут немає.

- Напевно, хтось до нас приходив і забруднив рушничок, підемо його пошукаємо. А ось і він. (Колобок заховався за дерево).

- Це колобок забруднив наш рушничок. Він котився, котився дорогою й забруднився.

Ось найшли, сварить не будем,

Все, що було, ми забудем.

- Діти, давайте навчимо Колобка, як потрібно мити руки з милом.

- Що для цього нам потрібно? (Вода, мило, рушничок).
- А де це все в нас знаходиться? (В умивальній кімнаті).

Діти заходять в умивальну кімнату.

Колобок:

- А я сам вмію мити руки.
- Ну мий.

Колобок сильно відкриває кран з водою.

Вихователь:

- Діти, а хіба так потрібно відкривати кран?
- А чому? (Краплі води летять на підлогу).

Кран потрібно відкривати так, щоб вода текла тоненькою цівкою. Ось так. Відкрий, Галинко, кран, щоб вода текла тоненько.

- Тепер покажемо, як треба мити руки.
- Ось так, круговими рухами, одна долонька гладить іншу.
- Але спочатку треба руки змочити водою і помилити милом.

Усі милять руки з милом.

- А тепер потрібно змити водою. Потім віджати краплі води, закрити кран. Витерти рушником. Ось якими стали руки чистими. Діти, тепер рушничок Колобка завжди буде чистим. Давайте ми ще раз покажемо йому, як потрібно мити руки, щоб Колобок запам'ятав. Покажи Оленко, і ти покажи Сергійко, і Андрійко покаже. (Діти показують як потрібно мити руки).
- Діти, давайте запитаємо у Колобка, чи знає він чому потрібно мити руки.

Колобок:

- Так, знаю, знаю, щоб рушничок був чистий.
- А як ви, діти, думаєте?
- Щоб бути чистими і охайними. А ще щоб бути здоровими і не хворіти.
- Молодці. Тепер в усіх руки будуть чисті. І в Олі, і в Олега, і у Володі, і у Колобка. Тому нам буде приємно гратися один з одним і з Колобком.

Конспект заняття для дітей середнього дошкільного віку

«Будь ввічливим і чемним»

Мета: вчити дітей навичкам культури спілкування, розвивати вміння вести діалог, вірно ставити запитання, граматично правильно давати відповіді. Формувати вміння вислуховувати свого співрозмовника, не перебивати його під час розмови. Вправляти у вимові звуків «р», «ч», «ж», «з», «ш». Вчити дітей виразно і чітко вимовляти звуки, заохочувати до повторення окремих фраз, слів, словосполучень з відповідними звуками. Розвивати вміння ввічливо просити про що-небудь і дякувати за послугу. Виховувати культуру поведінки.

Матеріал: зайчик, лісовичок, ширма, набір картин з серії «Оціни вчинок», «Що добре, а що зле», спортивний інвентар для фізкультхвилинки, дидактичні картинки по звуковикові.

Хід заняття

Вихователь:

- Сьогодні вранці я ішла на роботу, дивлюсь, - зайченятко біжить. Я запросила зайчика до нашого садочка зайти. Давайте разом запросимо гостя. (Із-за ширми появляється зайчик).

Зайчик:

Ось – я – Зайчик-Побігайчик
В сірій шубці, звать Вуханчик.
Довгі вуха, рожевий носик,
Косі очі, куций хвостик.

- Добрий день, діти, як вас багато. Я хочу з вами познайомитись. Мене звати Вуханчик.

(Діти підходять до ширми, вітаються, знайомлячись із Зайчиком. Зайчик «подає» лапку. Діти називають ім'я, прізвище. Під час знайомства Зайчик дає запитання: скільки тобі років, де живеш, як звати батьків, братика, сестричку...).

Вихователь:

- От і познайомились, може пограємо цікаву гру?

Зайчик:

- Дякую, але мені ніколи сьогодні, я поспішаю до «Школи ввічливості».

Вихователь:

- Що це за школа така?

Зайчик:

- Дуже корисна школа, я багато чому там навчився.

Вихователь:

- Зайчику, візьми нас з собою.

Зайчик:

- Гарзд, ходімо, але, щоб стати учнями «школи ввічливості» слід уже знати «що таке добре, а що таке зле». От вам завдання. Серед картин вибрати лише ті, які розповідають нам лише про хороші вчинки.

(Із серії картин діти вибирають потрібні картинки, складають коротеньку розповідь з 2 – 3 речень по картинці).

Зайчик:

- Молодці, всі справились з завданням (діти ідуть до залу, або в іншу кімнату)

Зайчик (із кошика, що несе вихователь)

Раз-два, вище ніжку
Ми крокуєм по доріжці
Стрибнем враз через струмок,
Обійдемо цей горбок,
По місточку через річку
Сядем дружно на травичку.

(Діти долають перешкоди, потрапляють до «школи ввічливості», вмощуються на лави)

Лісовичок:

- Скільки учнів сьогодні до мене прийшло. Добрий день, мої любі. Звати мене Лісовичок, розпочнемо наш урок. На нашому уроці будемо вчитися говорити.

Саме так, мої любі, не дивуйтеся. Вміти правильно говорити не так вже і просто.

- Запам'ятайте три основні правила.

Перше правило:

На запитання треба завжди давати відповідь. Тільки невиховані діти опускають очі і вважають, що краще промовчати.

- Повторимо правило: На запитання треба завжди відповідати.

- Спробуємо (Лісовичок дає дітям запитання)

- Як тебе звати?

- Де ти живеш?

- Чим займаєшся у вільний час?

- Що найбільше любиш робити?

Правило друге:

Завжди треба вислухати свого співрозмовника (того хто говорить).

Правило третє:

Ніколи не можна перебивати співрозмовника, негарно відвертатися, позіхати, а якщо необхідно щось поправити, треба обов'язково вибачитися.

Вихователь:

- Вибачте, будь ласка, можна я доповню.

Лісовичок:

- Будь ласка.

Вихователь:

- Ні в якому разі не можна говорити занадто голосно.

Лісовичок:

- А тепер спробуємо поспілкуватися. (Діти вибирають собі співрозмовника. Вихователь допомагає вибирати тему для розмови, пропонує розповісти один одному щось цікаве з власного досвіду).

Лісовичок:

- Послухав я як ви вмієте спілкуватися, але зауважив дещо. Не всі діти вимовляють звуки. Обов'язково навчіться правильно вимовляти всі звуки.

- А наш урок закінчився, я чекатиму вас на наступний раз. До, зустрічі, любі мої. (Діти прощаються і повертаються до групи).

Вихователь:

- Зараз ми з вами пограємо в гру, в грі будемо вчитися вимовляти звуки і обов'язково виконаємо пораду Лісовичка. Я називатиму тварин, пташок, різні предмети, а ви – звуки, що видають вони:

- Собачка, кішка, ворона, курка, годинник, вітер, машина, горобець, корова, поїзд, півень, тигр, коник, дзвінок.

- А тепер ще одна цікава гра «Звукові картинки».

- Послухайте розповідь:

Собачка побачив кішку, почав голосно гавкати, кішка злякалася, стрибнула на підвіконник, де стояла порожня банка, банка розбилася. А тепер я озвучу картинку, ви закрийте очі і уявляйте як все відбувається.

1. Гав, гав, гав, гав, гав, р-р-р-р, гав.

Мяу, - у,у,у,у,у.

Дзень...

- Зараз я розповім ще одну пригоду, але видаватиму лише звуки, а не слова і речення. Ви послухайте і розкажете, що відбувається.

2. Чирік, чирік, чирік, чирік.

Мяу, - у,у,у,у,у.

Фр-р,р,р,р. Повторіть. Розкажіть.

3. Ж-ж-ж-ж-ж.

Ай! Ой!

Ж-ж-ж-ж-ж. Повторіть! Розкажіть.

4. А тепер вам завдання:

Поїзд їхав швидко-швидко, сповільнив хід і зупинився. Радісно вибігла з поїзда дівтора.

Сильний вітер розбив скло, грім заgrimів, пішов проливний дощ.

У кінці вихователь підводить підсумок.

Конспект заняття для дітей середнього дошкільного віку

«Як я можу допомогти іншим»

Мета: закріпити вміння дітей ввічливо вітатися та прощатися з людьми. Вчити дітей розцінювати добрі вчинки, справи, застерігати від поганих вчинків. Розвивати пам'ять, увагу, мислення. Виховувати у дітей почуття милосердя, чуйності, доброзичливості, бажання прийти на допомогу стареньким, самотнім.

Матеріал: гостинці для діда Панаса, візочок.

Хід заняття

Стук у двері.

- Це, дітки, прийшла тітка Марія, вона принесла листа. І що ж там в тому листі, зараз подивимося.

- Діти, в листі написано, що недалеко від нас в селі живе самотній старенький дідусь. Він дуже б хотів, щоб його хто-небудь відвідав. Бідний дідусь, йому, напевно, потрібна допомога. Давайте, ми поїдемо до нього. А що ж ми йому візьмемо? Гостинця, так? Ось у нас є дуже цілющий чай, він пригодиться дідусеві. Цей чай дуже корисний. Він з малини, калини, шипшини і меду. Діти, давайте сядемо в наш казковий візочок і поїдемо до дідуся Панаса.

- Бери, Андрійку, батога, і поганяй коней.

- Вйо-вйо-поїхали.

- А ось і приїхали. Діти виходять. Оглядаються навколо. А де ж дід Панас живе?

Назустріч іде тітка Олена.

- Доброго здоров'я, тітко Олено.

- Доброго здоров'я, мої маленькі.

- Тітко Олено, а скажіть-но, будьте добрі, де тут дід Панас живе?

- Та ось його хата, недалеко.

- Дякуємо вам щиро.

Діти розглядають хату. Біля хати сидить дід Панас.

- Дідусю, доброго здоров'я.

Дідусь схвильовано вітається.

- Доброго здоров'я, мої маленькі.

- Заходьте, любі внучата, до моєї світлиці. А звідки ви такі гарні приїхали до мене?

- Дідусю, ми приїхали до вас з дитячого садочка. А що трапилось з вами?

- Любі діти, мені стало сумно, і в хаті холодно.

Вихователь:

- Давайте, діти, дідусеві допоможемо. Дідусь самотній, йому важко.

- Дідусю, ми до вас приїхали з гостинцем. Ось я покладу його на пічку, щоб він трохи розігрівся. Це чай і пампушки.

- Дідусю, наш чай дуже корисний, він з малини, шипшини, липового цвіту.

- А зараз, дідусю, ми вам піч розтопимо, принесемо дров, приберемо в хаті.

- Тепер, мої діточки, мені вже не сумно, ви мене так порадували і розвеселили.

Мені стало зовсім тепло.

- Ой, дідусю, ми дуже раді, що змогли вам допомогти. Ось у вас на щоках навіть рум'янець з'явився.

- А зараз, діточки, сідайте я вам розкажу невелику пригоду про одного хлопчика. Він був дуже схожий на вас.

Пригода з твору «Апельсин».

- Діти, чому хлопчик Юрчик допоміг вчасно бабусі, підтримав бабусю, а не пройшов мимо? Як би ви поступили в такому випадку? Ви б теж допомогли бабусі?

Вихователь:

- Наші діти також багато всього вміють. Вони вивчили вірші і хочуть вам розповісти. (Діти розповідають віршики).

Дідусь:

- Ой, молодці, дітки, молодці.

- Дідусю, а що за хліб у вас на столі лежить? Напевно, ще хтось до вас приходив?

- А це приходила сусідка провідати мене і принесла цей хліб. Він дуже смачний, в домашній печі випечений.

- Дідусю, а наші дітки знають, що хліб треба берегти, вони навіть крихти хліба не викинуть. А ще вони вміють співати пісню про хліб.

Пісня «Печу-печу хлібчик».

- Молодці, діти, дуже гарно співали. Любі діти, за те, що ви мені допомогли, я вам дуже вдячний.

- Дідусю, ми завжди будемо приходити, допомагати вам.

- Ой, ми забули, на печі гріються пампушки і чай. Ми вас, дідусю, почастуємо. (Діти пригощають дідуся).

- Ой, дякую, дякую, дітки

- А тепер бувайте здорові, дідусю, нам час повертатися у дитячий садок.

Конспект заняття для дітей старшого дошкільного віку

«Вітайся з усіма – це твоє здоров'я»

Мета: уточнити уявлення дітей про основи культурної поведінки, про ввічливі слова, вітання, як чемну форму звертання. Учити користуватися ввічливими словами – мовними формами. Навчати дітей ввічливому спілкуванню з ровесниками, дорослими, розкрити перевагу доброти над жадібністю, байдужістю, вчити бачити і проявляти милосердя до людей, тварин, рослин. Розвивати етичні почуття, пам'ять дітей за допомогою малих форм (прислів'я), згадати і повторити поради П.Іванова, домагатись доброзичливої атмосфери в групі, виявляти турботливе ставлення до малюків, до старших. Виховувати бажання бути привітним і чемним.

Матеріал: «Детка» - 12 заповідей П.Іванова, сюжетні картинки із серії «Культура і етикет», пісні В.Шаїнського «Улыбка», «Не дразните собак», сонечко з промінцями, картинки з ввічливими словами.

Хід заняття

Звучить пісня В.Шаїнського «Улыбка», діти заходять до групи (залу).

Вихователь:

- Доброго ранку!

Діти:

- Доброго ранку!

Вихователь:

- Сідайте! Дітки, ви, мабуть, всі любите казки, де відбувається щось чудодійне. А хто ж вміє робити чудеса?

Діти:

- Чарівники!

Вихователь:

- Ось і ми з вами спробуємо побувати трішки чарівниками, а для цього нам потрібно знати чарівні слова. Які це слова? (Будь ласка, дякую ...).

Вихователь:

- Можливо пам'ятаєте, як їх потрібно вимовляти?

Діти:

- Лагідним голосом, посміхаючись і дивлячись прямо у вічі.

Вихователь:

- Коли людина розмовляє спокійно, ніжно і не сердиться, не штовхається, коли хоче пройти біля вас, а, можливо і попросить вас допомогти їй, то як ми називаємо таку дівчинку чи хлопчика?

Діти:

- Вихований, ввічливий.

Вихователь:

- От зараз ми і поговоримо про ввічливість. Адже люди повинні не лише вимовляти слова, а й знати коли і про що говорити.

Проблемна ситуація. (В цей час заходить хлопчик).

Петрик:

- Привіт! Ой, а я спізнився. А про що ви тут розмовляєте?

Вихователь:

- Так, ти спізнився. А ми про ввічливість говоримо.

Петрик:

- О-о-о! А я ввічливий!

Вихователь:

- Ну коли ти ввічливий, то ти і вітатися вмієш?

Петрик:

- Авжеж! Я ж сказав: «Привіт», - значить я ввічливий.

Вихователь:

- Діти, а чи все правильно зробив Петрик?

Діти називають помилки і виправляють їх.

Вихователь:

- А як взагалі можна привітатись? (Доброго ранку, доброго дня, здрастуйте). І щоб в голосі нашому чулась доброта. Чи можна говорити при зустрічі «Привіт»?

- Так, але лише своїм друзям.

- А як можна привітатися на відстані?

Поклонитись, махнути головою чи рукою.

- А хто повинен привітатись перший при зустрічі з дорослими людьми?

Вихователь:

- Дійсно, вітання бувають різні. Чи то уклін, чи слова вітання, чи лагідна посмішка, спільне в них те, що привітання означає: «Ти мені приємна людина. Я тобі бажаю всього найкращого».

Гра «З давніх давен».

Вихователь:

- Існує давній звичай знімати шапку, коли входимо до приміщення. Що він означає?

Діти:

- Ми показуємо, що прийшли з миром.

Вихователь:

- А що означає звичай знімати рукавицю, коли вітаємось?

Діти:

- Ми показуємо, що в руці у нас немає зброї, що ми теж прийшли з миром, добром.

Вихователь:

- Як бачите, не лише наші вчинки, слова, а навіть рухи говорять про нас, показують, які ми виховані, ввічливі чи ні. Адже і погляд теж може бути різним. І коли ми хочемо бути вихованими і ввічливими, ми повинні і говорити, і робити все з добрим наміром, з радістю і добротою, щоб всі, з ким ми спілкуємося, одержували лише радість від нас. А тепер послухаємо віршик про привітання, який розкаже Іринка.

Я знайомих як зустріну,
Привітаюсь неодмінно:
Добрий ранок! Добрий день!
А прийду в дитячий сад,
Привітаюсь до малят.

Вихователь:

- Давайте згадаємо віршик про вітання і від його гарних слів стане приємно.

Доброго ранку! – мовлю за звичаєм,
Доброго ранку! – кожному зичу я,
Доброго дня вам! – людям бажаю,
Вечором добрим! – стрічних вітаю.
І посміхаються в відповідь люди,
Добрі слова ж бо для кожного любі.

Показую книжечку-поради П.Іванова.

- Як називається ця книжка? («Детка»)

(Зачитую пораду № 7) – «Вітайся з усіма скрізь і всюди, особливо з людьми літнього віку. Хочеш мати у собі здоров'я – вітайся з усіма».

- Пригадаємо народне прислів'я, яке говорить про те ж саме. Згадали?

Хто людям добра бажає, той і собі має.

- А як ви його розумієте?

Добре слово краще за цукор і мед.

- Як ви розумієте це прислів'я? Що це значить?

- Милосердя, що це таке?

Вихователь:

- На світі дуже багато гарних слів. А хто з вас, можливо, чув таке слово як «милосердя».

- Як ви думаєте, що воно означає?

Милосердна людина – це чуйна людина.

- Які прислів'я ви знаєте, де говорилося би про милосердні вчинки?

Одне приємне слово – наче сад цвіте.

Щире слово – добре діло, душу й серце звеселило.

Вихователь:

- Роздивіться картинки і згадайте, що трапилось з героями. Чи сподобався вам вчинок хлопчика? Чому?

- Знову звернемося до порад П.Іванова.

(Зачитую пораду № 8) – «Допомагай людям, чим можеш, особливо бідному, хворому, скривдженому, нужденному. Роби це з радістю. Ти набудеш в ньому друга...»

Фізкультхвилинка. Драматизація оповідання «Хусточка».

- Поведінка якої дівчинки вам сподобалась? І ви вчинили б точно так?

- Яке прислів'я підходить до цієї ситуації?

Не одяг красить людину, а добрі діла.

- Послухайте пісню і скажіть, про що вона?

Звучить пісня В.Шаїнського «Не дразните собак».

- Правильно. Не потрібно ображати ні собак, ні кішок, ні жуків, ні метеликів. А все те, що нас оточує – це природа і її потрібно берегти.

- Звертаємось знову до порад П.Іванова (Зачитую пораду № 6) – «Люби природу навколишню».

- Як ми з вами це робимо? Адже ми з вами такі малі, хіба ми теж можемо берегти природу?

(Діти згадують приклади з власного досвіду – про черепаху, годівницю, квіти на поляні).

- Послухайте слова-обіцянку:

Йтиму садом, полем, а чи лугом,
Буду я природі добрим другом,
Не столочу навіть і трави,
Я скажу їй: «Зеленій, живи!»
Коли лісом буду я іти,
Теж посію зерна доброти,
Побажаю дереву і пташці,
Щоб віки жили у мирі й щасті!

Гра «Сонечко»

Сонечко намальоване на аркуші паперу. Сонечко з коротенькими промінчиками. На запитання вихователя діти дають відповіді. Кожна відповідь написана на промінчиках, їх доточують до намальованого сонечка.

- Ми з вами говорили про добрі вчинки, чарівні слова, приводили і прислів'я про це, як багато значить для кожного з нас щире слово. Але ще нам чогось не вистачає. А щоб вам допомогти здогадатись, чого саме, я вам загадаю загадку:

Соняшник розцвів у небі,
Поливать його не треба,
Влітку, взимку, він цвіте,
І насіння золоте розсипає
Сонях всюди, - урожай, -
Це радість буде (Сонце)

Голуба хустина,
Жовтий клубок
По хустині качається –
Людям усміхається. (Сонце)

- Так, нам не вистачало сонечка, яке людям усміхається. Подивіться, як сонечко посилає свої промінці на землю і зігріває її. Щоб і наше сонечко нас зігріло, ми повинні допомогти йому. Я зачитаю вам ситуацію, а ви доберете потрібні слова і збільшите тим самим його проміння.

- Ви прийшли в дитячий садок, що ви повинні сказати?

Діти:

- Доброго ранку!

Вихователь:

- Вам допомогли роздягтися, повісити одяг, що треба сказати?

Діти:

- Дякую?

Вихователь:

- Ви йшли по коридору і випадково когось штовхнули. Що треба сказати?

Діти:

- Вибачте, перепрошую. Людина зробила добре слово, діло, їй потрібно віддячити, не слід забувати про дуже важливе слово: «Будь ласка».

Вихователь:

- Ви були в гостях, вам було весело, цікаво. Але вже час повертатись додому.
Що кажемо?

Діти:

- До побачення!

(Сонечко піднімаємо на мотузці. Діти співають: «Вийди, вийди, сонечко»).

Вихователь:

- Слова коротенькі, а як багато значать. Яку містять в собі силу і енергію. Ми допомогли сонечку і в групі дійсно стало тепло, затишно, добре від сонечка, від наших сердець, від теплих, щирих слів. Будьте привітні, чемні, скромні і

турботливі, діти. На згадку я вручаю вам таке маленьке символічне сонечко – це залишає сліди сонячний зайчик, стрибаючи і посміхаючись то на одному обличчі, то на іншому, ніби грається з нами.

(З допомогою дзеркала сонячний зайчик стрибає по групі, де сяде, там і залишив слід – маленьке сонечко).

Конспект заняття для дітей старшого дошкільного віку «Театральні таємниці»

Мета: Закріпити з дітьми правила поведінки в театрі: не запізнюватись на виставу, проходити на своє місце, вибачившись, не їсти, сидіти тихо, не розмовляти. Закріпити вміння інсценізувати знайомі оповідання, правильно оцінювати поведінку героїв різних оповідань, казок, товаришів, свою власну. Розвивати мислення, мову, волю. Виховувати самостійність, уважність, культурне ставлення до людей в громадських місцях.

Матеріал: ширма, дві ляльки, ляльковий одяг, ілюстрації до оповідання В.Осєєвої «Сини», іграшки: ведмедик, зайчик, чебурашка, маски білочки, сороки, макет автобуса.

Хід заняття

Вихователь читає вірш

До всіх сердець, як до дверей
Є ключики малі
Їх кожен легко підбере,
Якщо йому не лінь.
Ти, друже, мусиш знати їх
Запам'ятать неважко,
Маленькі ключики твої
«Спасибі» і «Будь ласка».

- Діти, які «чарівні» ключики ви ще знаєте? (Діти відповідають)

- А як ви вмієте ними користуватися я зараз побачу.

Показ ілюстрації до оповідання В.Осеевої «Сини».

- З якого твору ці герої? Хто з хлопчиків поступив добре? А хто – ні? Чому? Як дідусь оцінив поведінку хлопчиків? Хто найбільше любить свою маму? А як би ви поступили? Які добрі справи зробили ви? (Розповіді дітей).

- Давайте підемо в театр (пропонує вихователь). Хочете?

- Сьогодні в театрі будуть показувати культуру поведінки таких хлопчиків і дівчаток, як ви.

- Ми вже зібралися. А наші ляльки ще не одягнуті. Вони теж хочуть йти в театр.

Ситуація: 2 ляльки, 2 комплекти одягу. Під час одягання виявилось, що в одному з комплектів немає для ляльки суконки й пальто, зате у другому, крім суконки й пальто є ще куртка і штани. Дівчинка, у якої не знайшлось одягу, схвилювано дивиться на вихователя. Вихователь говорить:

- Бідна лялька! Виходить їй треба залишитись, бо немає одягу. Не красиво вести її в театр роздягнутою.

Оленці шкода залишити ляльку. Тоді вихователь говорить:

- А чи не можна зробити так, щоб обидві ляльки пішли в театр?

Оля догадується й каже:

- Я дам своїй ляльці суконку й пальто. А ти, Оленко, одягни своїй ляльці куртку й штани.

Вихователь радісно схвалює Олин поступок і каже:

- Молодці! Тепер обидві ляльки разом з нами поїдуть в театр.

У дверях штовхаються Зайчик і Ведмедик. Ведмідь став Зайчику на лапу. Зайчик образився і назвав Ведмедика валилом. А Ведмідь Зайчику:

- Мовчи, Косе Око! Мало не побилися.

- Як потрібно було їм поступити?

Діти розбирають ситуацію

- Зайчику треба було поступитися, раз Ведмідь так дуже спішив. А Ведмедю треба було попросити пройти. Грубіянити не красиво.

Підійшли діти до автобуса. Кондуктор просить пасажирів заходити

- Прошу зайняти місця. Автобус швидко відправлятиметься.

Олег сів на стільчик, але побачив Оксанку, піднявся і сказав:

- Привіт, Пампушечко! Сідай, будь ласка.

- Що Олег зробив доброго, а що – ні? Як в таких випадках потрібно звертатися? Діти біля «Каси». Черга. Білочці не дісталось квитка. А так хочеться потрапити в театр. Всі заходили з квитками в театр, а Білочка залишилася за дверима. Побачила це Сорока.

- Чому ти так засумувала, Білочко?

- Мені так хотілося бути в театрі, а квитків уже немає.

Сорока виявляє доброту, готовність поділитися, виручити того, хто попав в важке, безвихідне становище.

- Не сумуй, Білочко. Візьми мій.

- Але ж і ти, Сороко, хочеш подивитися виставу.

- Заспокійся, Білочко. Бери квиток. А я завтра подивлюся цю виставу. Ти ж далеко живеш і завтра не зможеш подивитися.

- Дякую тобі, любя Сороко! (З радістю Білочка побігла в театр).

- Я всім розповім у нашій стороні про твоє добре серце. До побачення!

Ведмедик запізнився до театру, проходив у ряді, не вибачившись.

- Як потрібно поступити?

У театрі Чебурашка попросив сидіти тихо й уважно слухати артистів. Зайчик сидів і їв цукерки.

- Чи можна так поводитись? Чому?

Діти розігрують ситуацію.

І ситуація: Коля побачив бабусю, яка несла 2 важкі сумки. Підбіг до неї: «Бабусю, давайте я вам допоможу». Старенька ласкаво усміхнулась і сказала: «Дякую, внучку, але вони дуже важкі». Коля хотів хоч чимось допомогти бабусі, побіг, відкрив двері і підтримав їх, поки бабуся пройшла. Лиш потім побіг бавитися.

II ситуація: Хлопчики будують гараж. Андрійко розвалює будову. Таня побачила це і пропонує Андрійкові збудувати паркан навколо її хати. «А коли хтось грається – не заважай. Це не добре» – повчає дівчинка.

III ситуація: Дівчатка граються з ляльками. Вони їх годують, одягають на прогулянку. А Наталочка – новенька сумно спостерігала з боку. Раптом Ліда на хвилинку зупинила гру, підійшла до неї, протягнула їй красиву ляльку і говорить привітно: «Давай будемо разом гратися. Лялька вже хоче спати. Я приготую постіль, а ти її роздягни!»

Чебурашка підводить підсумок:

- Хто вам сподобався?
- Чому?
- Які вони?
- Що хотіли б ви ще побачити в нашому театрі?

Чебурашка дякує глядачам за хорошу поведінку в театрі.